

4.1.2 Sledování opakovacích dějů

Předpoklady: 040101

Pomůcky: namnožené papíry se záznamem opakovacích pohybů

Př. 1: Běžná tepová frekvence je mezi 60 a 80 tepy za minutu. Vysvětli význam slova frekvence.

V tomto případě, to znamená, že za minutu srdce například šedesátkrát zopakuje svůj úder.

Frekvence (f) udává počet opakování děje za jednotku času. Správně fyzikálně za 1 s. Pokud máme na mysli počet opakování za sekundu, udává frekvence v **Hertzech [Hz]**.

Pedagogická poznámka: Určitě by se dalo bez frekvence obejít, ale jde o slovo, se kterým se žáci setkávají tak často, že by měli vědět, co znamená.

Př. 2: Vysvětli, co znamená, když se děj opakuje s frekvencí $\frac{1}{4}$ Hz? Jaká je jeho frekvence?

Za 1 s se stihne zopakovat čtvrtina děje $\Rightarrow$ perioda děje je 4 Hz.

Př. 3: Jaká je perioda opakovacího děje s frekvencí:

- a) 2 Hz,   b) 5 Hz,   c) 10 Hz,   d) 0,5 Hz.

a) 2 Hz

Frekvence 2 Hz $\Rightarrow$ děj se zopakuje za 1 s dvakrát $\Rightarrow$ na jedno opakování připadá $1:2 = 0,5$ s $\Rightarrow$ perioda opakovacího děje je 0,5 s.

b) 5 Hz

Frekvence 5 Hz $\Rightarrow$ děj se zopakuje za 1 s pětkrát $\Rightarrow$ na jedno opakování připadá $1:5 = 0,2$ s $\Rightarrow$ perioda opakovacího děje je 0,2 s.

c) 10 Hz

Frekvence 10 Hz $\Rightarrow$ děj se zopakuje za 1 s desetkrát $\Rightarrow$ na jedno opakování připadá $1:10 = 0,1$ s $\Rightarrow$ perioda opakovacího děje je 0,1 s.

d) 0,5 Hz

Frekvence 0,5 Hz $\Rightarrow$ za jednu sekundu se zopakuje jen polovina děje $\Rightarrow$ na jedno opakování připadá dvakrát delší čas $\Rightarrow$ perioda opakovacího děje je 2 s.

Dodatek: Poslední bod by se dal spočítat i stejně jako předchozí body: Frekvence 0,5 Hz $\Rightarrow$ děj se zopakuje za 1 s "půlkrát" $\Rightarrow$ na jedno opakování připadá $1:0,5 = 2$ s $\Rightarrow$ perioda opakovacího děje je 2 s.

Př. 4: Jaká je frekvence opakovacího děje s periodou:

- a) 2 s,   b) 5 s,   c) 100 s,   d) 0,1 s.

a) 2 s

Perioda 2 s $\Rightarrow$ děj se zopakuje jednou za 2 s $\Rightarrow$ na jednu sekundu připadá $1:2 = 0,5$ celého děje $\Rightarrow$ frekvence děje je 0,5 Hz.

b) 5 s

Perioda 5 s $\Rightarrow$ děj se zopakuje jednou za 5 s $\Rightarrow$ na jednu sekundu připadá $1:5 = 0,2$ celého děje $\Rightarrow$ frekvence děje je 0,2 Hz.

c) 100 s

Perioda 100 s $\Rightarrow$ děj se zopakuje jednou za 100 s $\Rightarrow$ na jednu sekundu připadá $1:100 = 0,01$ celého děje $\Rightarrow$ frekvence děje je 0,01 Hz.

d) 0,1 s

Perioda 0,1 s $\Rightarrow$ děj se zopakuje jednou za 0,1 s $\Rightarrow$ na jednu sekundu se zopakuje desetkrát (na 1 s připadá $1:0,1 = 10$ celých dějů) $\Rightarrow$ frekvence děje je 10 Hz.

Př. 5: Dopln tabulku s periodami a frekvencemi některých opakovacích dějů. Do posledních sloupců tabulky doplň hodnoty pro srdeční tep s frekvencí 80 tepů za minutu a otáčení brusky 4200 otáček za minutu. Najdi vzorec, pro vztah mezi T a f .

děj	kolotoč	střídavý proud	vteřinová ručička	závaží na pružině	srdeční tep	bruska
T [s]	3		60	0,65		
f [Hz]		50				

děj	kolotoč	střídavý proud	vteřinová ručička	závaží na pružině	srdeční tep	bruska
T [s]	3	0,02	60	0,65	0,75	$\frac{1}{70} \doteq 0,0143$
f [Hz]	$\frac{1}{3} \doteq 0,333$	50	$\frac{1}{60} \doteq 0,0167$	1,54	1,33	70

Ve všech případech platí, že frekvence je převrácená hodnota periody (čím větší je frekvence, tím menší je perioda a naopak) $\Rightarrow$ platí: $f = \frac{1}{T}$.

Pedagogická poznámka: Největší problémy jsou s posledními dvěma sloupci, kde se nejdříve musí spočítat dělením 60 správná frekvence v Hz.

Pedagogická poznámka: Zbytek hodiny pracují žáci s listem. Nesnažím se poskytnout návod, jak mají čísla zajít, spíš je upozorňuji, na to, ve kterých okamžicích je kyvadlo na stejném místě. Kdo nestihne list doplnit v hodině má práci za domácí úkol.

Př. 6: Co znamená, když se řekne, že počítač má procesor s frekvencí 3,4 GHz?

$$3,4 \text{ GHz} = 3\,400\,000\,000 \text{ Hz}$$

V procesoru se za 1 s zopakuje 3 400 000 000 krát cyklus, který provede jednu jednoduchou akci.

Př. 7: Na papíře jsou zachyceny třemi způsoby (tabulkou, grafem a grafickým záznamem) dva pohyby: kmitání 25 m dlouhého kyvadla, a nervózní popocházení rozčileného tatínka po poslední třídní schůzce. Grafický záznam je kompletní, zachycuje polohu kyvadla (tatínkova chodidla) v každém měřeném okamžiku (stopy jsou očíslovány od nuly). Měření probíhalo po 0,5 s (čísla u stop proto se neshodují s časy měření). Doplň tabulku i graf tak, aby obsahovaly kompletní informace obsažené v grafickém záznamu. Ačkoliv je v tabulce mnoho vynechaných hodnot, není nutné číselné údaje odečítat ani z grafu ani z grafického záznamu, stačí se dobře orientovat v opakování obou dějů a v hodnotách, které tabulka obsahuje.

Žáci přinesou příště: Doplněný list z kyvadlem a tatínkem.

Shrnutí: Frekvence udává počet opakování děje za jednotku času, je převráceno hodnotou periody.